

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 27.06.2025 nr 8-3/5573-1

Meie 22.08.2025 nr 6-3/25-806-2

**Arvamus keskse teabe edastuse ja
dokumentide kättetoimetamise
tõhustamise lahenduse
väljatöötamiskavatsusele**

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Täna võimaluse eest avaldada arvamust keskse teabe edastuse ja dokumentide kättetoimetamise tõhustamise lahenduse väljatöötamiskavatsusele.

Väljatöötamiskavatsusega (edaspidi VTK) tutvumise järgselt laekus kohtu esimehele arvamusi mitmelt Harju Maakohtu kohtunikult.

VTK koostaja palus tagasisidet eelkõige järgmistele küsimustele:

1. Milliste e-teenuste puhul oleks juurdepääsu piiramine lubatav ja milliste puhul tuleks see kindlasti välistada? (Näiteks: kas tervishoiu- või sotsiaaltoetustega seotud teenused võiksid olla piiratud?)
2. Milliste kättetoimetatavate dokumentide või kättetoimetamismenetluste puhul soovite rakendada e-teenuste piiranguid? (Palume tuua võimalusel konkreetseid näiteid.)
3. Millised e-teenustele juurdepääsupiirangud oleksid proportsionaalsed?
4. Millised e-teenuste piirangud kindlasti ei oleks proportsionaalsed?

VTK koostamisel on lähtutud mh eeldusest, et tavapostiga dokumentide kättetoimetamine ei ole turvaline teabe edastamise viis. Kahjuks puudub selle väite toetamiseks igasugune

informatsiooni ning kohus sellise väitega ei nõustu. Kohus ei ole praktikas täheldanud, et tavapostiga dokumentide edastamine oleks ebatavaline.

Kohus rõhutab, et dokumentide kättetoimetamine tagab väga olulist isiku põhiõigust- olla oma kohtuasja arutamise juures, ning kohtul on kohustus isikut menetlusest teavitada, seega tuleb kohtul kasutada kättetoimetamise viise, mis selle põhiõiguse reaalselt tagavad. Kohtumenetluse osapoolteks on tihti inimesed, kes ei ole võimelised oma tervisest tulenevalt kohtuga elektrooniliselt suhtlema. Samuti ei ole nad võimelised teavitama riiki, et soovivad dokumentide kättetoimetamist paberil.

VTK märgib, et dokumentide kättetoimetamise praktika on liialt erinev ja killustunud ning reguleeritud erinevates õigusaktides erinevalt. Kohtunike vaates tagab dokumentide kättetoimetamisel erinevates menetlustes küll sama eesmärgi, tagada isiku osalemine menetluses, kuid menetlused ise on erineva kaaluga. Haldusmenetluses osalemine ei ole reeglina tagatud sundtoomise või trahvisanktsiooniga, kohtumenetluses osalemine seda on. Vastavalt menetluse liigile peab olema ka tagatud dokumentide kättetoimetamise kindlus. Mida nn „tugevam menetlus“ seda kindlam peab olema kättetoimetamine.

VTK märgib, et rahvastikuregister kogub keskselt kontaktandmeid, aga nende kvaliteet ja ajakohasena hoidmine on keeruline, kuna e-posti aadresse vahetatakse ning erinevate asutustega suhtlemisel kasutatakse erinevaid e-posti aadresse. Kohtunike vaates ei taga keskne kättetoimetamine seda, et inimesed oma e-posti aadresse ei vahetaks ja andmed isiku e-posti aadressi kohta on vananenud või puudulikud.

Mööname, et pahatahtlikult on võimalik dokumentide kättetoimetamise vältimisega venitada menetlust ja sellega tuleb tegeleda.

VTK märgib, et võib tulevikus kaaluda, et nende menetluste puhul, kus dokumente toimetatakse kätte ka Ametlike Teadaannete (edaspidi AT) kaudu, toimuks eelnevates etappides ebaõnnestunud kättetoimetamise puhul avalik kättetoimetamine keskselt AT kaudu. AT kättetoimetamisel on menetlusseaduste kohaselt vajalik mitte üksnes teavitada menetlusest, vaid on vajalik selgitada ka menetluse sisu ehk refereerida dokumenti. Keskne kättetoimetamine peab tagama selle, et ka AT kaudu kättetoimetamine oleks sisuliselt tagatud.

VTK pakub välja kolm alternatiivset lahendust keskselt teabe edastamiseks ja dokumentide kättetoimetamiseks. Märgime, et riigil on voli kehtestada oma ametiasutustele ja ka kohtutele kohustuslikus korras teatud tehnoloogiliste lahenduste kasutamist, kuid see ei tohi takistada võimalust, et konkreetsetes menetlustes kasutatakse teisi kättetoimetamise viise. VTK lähtub eelkõige eeldusest, et kättetoimetamine oleks riigiasutusele mugav, odav ja kiire. Menetlus riigiasutuses ja kohtus käib ikkagi eelkõige ühiskonna hüvanguks ja menetluses osalevate isikute õiguste ja vabaduste kaitseks ning menetluses osalemine peab olema sisuliselt tagatud. Seetõttu ei ole võimalik keelata kättetoimetamist muul moel ja piirata seda vaid ühe tehnoloogilise lahendusega.

Kohtul ja riigiasutustel peavad tagama kõikide ühiskonna liikmete menetluses osalemise sh haavatavate ühiskonna liikmetele, kes ei saa või ei oska kasutada tehnoloogilisi lahendusi. Eesti riigiasutused ja kohtud suhtlevad ka välisriigi isikute ja ettevõtetega, millel samuti puudub võimalus e-teenuseid kasutada ja keskele kättetoimetamise süsteemile ligi pääseda. VTK-s on küll kirjeldatud põgusalt Taani riigi eeskujul, kuid on jäetud kirjeldamata, kuidas täpsemalt toimib e-postkasti teenusest loobumise mehhanism ning kuidas on korraldatud

sotsiaalteenusena isiku abistamine. Ka VTK ei maini, kuidas toetada isikuid, kes ei ole võimelised keskse süsteemi kaudu dokumente kätte saama.

Kindlasti tuleb silmas pidada, et keskse lahenduse kaudu teiste e-teenuste piiramine ei muutuks ülemäära riivavavaks. Proportsionaalsuse analüüsi jaoks tuleks anda ka seadusega suunised. Isikutele on võimalik piirata mugavusteenuseid e-keskkonnas, kus toimingute tegemine on võimalik ka kohapeal või kirja teel, Kindlasti ei ole võimalik piirata isikute sotsiaalset turvalisust ja hakkamasaamist pakkuvaid teenuseid nagu näiteks toimetuleku toetuste taotlemine vms. Kohtu hinnangul ei ole võimalik piirata ka alaealistele või eestkostet vajavatele täisealistele isikutele suunatud teenuseid.

VTK ei too kahjuks välja selgeid mõjusid tavakodanikule.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liina Naaber-Kivisoo
kohtu esimees